

דפים מהספר "המערכה המלחמתית בחזית המצרית"

מאת לואא' [אלוף – פ.מ.] בדימוס ג'מאל חמאד

תירגם: אל"ם (מיל.) פסח מלובני – קצין באגף המודיעין.

הבהרות: אלוף (מיל.) אמנון רשף; אל"ם (מיל.) פסח מלובני; תא"ל (מיל.) ד"ר דני אשר.

כיצד הגנה ארמיה 2 על אסמאעיליה

לואא' [אלוף – פ.מ.] עבד אל-מנעם ח'ליל, מפקד ארמיה 2, ארגן היטב את ההגנה על העיר אסמאעיליה, למרות התנאים הקשים שעמדו בפני כוחותינו [המצרים – פ. מ.] ממערב לתעלה. המטרה הראשונה לה נתן תשומת לב היתה למנוע מן האויב מלצלוח את תעלת אסמאעיליה, כדי שלא יוכל לכתר את העיר, כהכנה להתקפה עליה.

كيف دافع الجيش الثاني عن الإسماعيلية؟

نظم اللواء أ. ح عبد المنعم خليل قائد الجيش الثاني الدفاع عن مدينة الإسماعيلية رغم الظروف الحرجة التي كانت تواجه قواتنا غرب القناة تنظيمًا جيدًا. وكان الهدف الأول الذي ركز عليه اهتمامه هو منع العدو من عبور ترعة الإسماعيلية حتى لا ينجح في تطويق المدينة تمهيدًا لاقتحامها.

٥٦١

עמ' 562

כוחות ארמיה 2 שנטלו חלק בביצוע תכנית ההגנה על אסמאעיליה באופן מכובד, הצליחו לבלום את כוחות האויב מדרום לתעלת אסמאעיליה, ושום כוח ישראלי לא יכול היה לצלוח את התעלה צפונה בשום חלק מחלקיה. מצב כוחות ארמיה 2, שנטלו חלק בקרב אסמאעיליה היה כלהלן:
א. הארטילריה: ארטילריית ארמיה 2, שהיתה בפיקודו של עמיד [תא"ל – פ.מ.] מחמד עבד אל-חלים אבו ע'זאלה [לימים שר ההגנה המצרי – פ.מ.] מילאה תפקיד עיקרי בבלימת האויב ומניעת צליחתו את תעלת אסמאעיליה ולהשתלט על העיר. מפקד הארטילריה של ארמיה 2 הוציא ב-20 לחודש את פקודתו מס'

1 לכל גדודי אגד הארטילריה של הארמיה, שתפסו עמדות חליפיות מדרום לתעלת אסמאעיליה, לאחר שהכוחות הישראליים צלחו את התעלה [סואץ – פ.מ.] מערבה, לעבור לגדה הצפונית של התעלה [אסמאעיליה פ.מ.], מאחר ונהיה מסוכן עבורם להשאר במקומם, לאחר ששרון החל בהתקדמותו עם כוחותיו בכיוון צפון. מפקדת הארטילריה של הארמיה הצליחה לרכז גדודים אלה מצפון לתעלה [אסמאעיליה פ.מ.] ולתפוס במהירות עמדות חדשות ולקדם נקודות תצפית לחזית ביעילות, למרות ההפצצות האוויריות המתמשכות ולמרות ההפגזה הישראלית החזקה, במיוחד לאחר שהסתיימה העברת יחידות ארטילריה ישראליות ארוכות הטווח מקליבר 155 מ"מ לגדה המערבית של התעלה. עם צרוף גדודי שני אגדי הארטילריה של הארמיה (מס' 1 ו-2 – במקור) יחד, שמספרם הגיע לכדי 10 גדודי ארטילריה, נמצא בידי ארטילריית ארמיה 2 מצפון לתעלת אסמאעיליה כוח אש גדול.

وقد قامت قوات الجيش الثاني التي اشتركت في تنفيذ خطة الدفاع عن الإسماعيلية بدور مشرف، وتمكنت من صد قوات العدو جنوب ترعة الإسماعيلية، ولم تستطع أي قوة إسرائيلية عبور الترعة إلى الشمال في أي جزء من أجزائها.

وقد كان موقف قوات الجيش الثاني التي اشتركت في معركة الإسماعيلية كما يلي:

● المدفعية: قامت مدفعية الجيش الثاني التي كان يتولى قيادتها العميد أ.ح محمد عبد الحليم أبو غزالة بدور رئيسي في صد العدو ومنعه من عبور ترعة الإسماعيلية والاستيلاء على المدينة. وكان قائد مدفعية الجيش قد أصدر أمره يوم ٢٠ أكتوبر إلى جميع كتائب مجموعة مدفعية الجيش رقم ١ التي كانت قد احتلت مرابض تبادلية جنوب ترعة الإسماعيلية فور حدوث العبور الإسرائيلي إلى غرب القناة، بالانتقال إلى الضفة الشمالية للترعة بعد أن أصبح من الخطر بقاؤها في أمكتتها بعد قيام شارون بالزحف بقواته في اتجاه الشمال. وقد نجحت قيادة مدفعية الجيش في إعادة تجميع هذه الكتائب شمال الترعة وفي سرعة احتلالها لمرابضها الجديدة وفي دفع نقاط الملاحظة إلى الحد الأممي بكفاءة، رغم الغارات الجوية المتواصلة ورغم القصف المدفعي الإسرائيلي العنيف، خاصة بعد أن تم انتقال وحدات مدفعية إسرائيلية بعيدة المدى من عيار (١٥٥م) إلى الضفة الغربية للقناة. وبانضمام كتائب مجموعتي مدفعية الجيش رقمي (٢١ و ٢) معا والتي بلغت نحو ١٠ كتائب مدفعية، أصبح لدي مدفعية الجيش الثاني شمال ترعة الإسماعيلية قوة نيران ضخمة.

ויותר מכך, התאפשר למפקד ארטילריית ארמיה 2 להשתמש באש שני אגדי הארטילריה של דיוויזיות 16 חי"ר ו-21 המשורינת מהגדה המזרחית, שמספרם הגיע לכדי 8 גדודי ארטילריה, דבר שנתן בידו יכולת להפעיל אש מ-12-16 גדודי ארטילריה במטח אחד (כ-280 תותחים – במקור). עמיד [תא"ל – פ.מ.] אבו ע'זאלה תכנן תכנית אש לקרב וריכז את אש הארטילריה על מטרות וריכוזי כוחות האויב הנוטלים חלק בהתקפה.

לאור הצלחת מפקדת הארטילריה של הארמיה, בין אם בשליטה על היחידות ויחידות המשנה, או בהשגת מרכזיות האש ברמה הגבוהה ביותר, דבר שאיפשר לו לבצע משימות אש רבות (ריכוזי אש – במקור) כשהוא מפעיל יחידות ארטילריה בשתי הגדות [של תעלת סואץ – ממזרח וממערב לה – פ.מ.]. כן תכנן משימות אש על צירי ההתקדמות של האויב, מפקדותיו ואזורי ריכוזי הטנקים שלו, במיוחד באזורי סרפאום ועין ע'צין [אזור "דרגש" – "אדום" 6520 – א.ר.], ובכך גרם לאויב אבדות רבות כשניסה להתקדם צפונה בכיוון תעלת אסמאעיליה.

המפקדים הישראליים הבינו כי לריכוז הארטילריה הגדול

وفضلا عن ذلك، أمكن لقائد مدفعية الجيش الثاني استخدام نيران مجموعتي مدفعية الفرقتين ١٦ مشاة و ٢١ المدرعة من الضفة الشرقية للقناة والتي بلغت نحو ٨ كتائب مدفعية، مما جعل في مقدورته استخدام نيران من ١٢ إلى ١٦ كتيبة مدفعية في القصف الواحدة (حوالي ٢٨٠ مدفعا). وقد قام العميد أبو غزالة بوضع التخطيط النيران للمعركة وحشد نيران المدفعية على أهداف وتجمعات قوات العدو القائمة بالهجوم. ونظرا لنجاح قيادة مدفعية الجيش سواء في السيطرة على الوحدات والوحدات الفرعية، أو في تحقيق مركزية النيران على أعلى مستوى، فقد أمكنها القيام بتنفيذ مهام نيرانية عديدة (حشود نيران وتجمعات)، مستخدمة وحدات المدفعية على كلا الشاطئين. كما قامت بتخطيط مهام نيرانية على طرق اقتراب العدو ومراكز رئاساته ومناطق حشد دباباته خاصة في منطقتي سراييوم وعين غصين، مما كبد العدو خسائر فادحة في أثناء محاولته التقدم شمالا في اتجاه ترعة الإسماعيلية. وقد اعترف القادة الإسرائيليون بأن الحشود الضخمة للمدفعية

עמ' 563

וכוח האש שלו היתה השפעה עיקרית בהכשלת התקפת כוחות הגנרל שרון על אסמאעיליה.

בנוסף לכך, ארגן מפקד הארטילריה של ארמיה 2 את הגנת הנ"ט בגשרים החשובים וצירי ההתקדמות לתעלת אסמאעיליה, ותאם את עמדות הירי לשמונה משגרי טילי נ"ט (מליוטקה – במקור) להגנה על הגשר העילי, וכן עמדות ירי לשישה משגרי טילי נ"ט (מליוטקה על שריוניות BRDM – במקור) להגנה על גשר אבו ג'אמוס ["טסט" 16 – א.ר.], כדי למנוע מן האויב לעבור בכיוון זה, המוביל למחנה אל-ג'לאא' ולמפקדת ארמיה 2.

وقوة نيرانها كان لهما تأثير رئيسي في فشل هجوم قوات الجنرال شارون على الإسماعيلية.

وعلاوة على ذلك، قام قائد مدفعية الجيش الثاني بتنظيم الدفاع المضاد للدبابات عن الكباري المهمة ومحاور التقدم على ترعة الإسماعيلية، فقام بتنسيق مواقع النيران لثمانية قواذف صاروخية ضد الدبابات (مالوتكا) للدفاع عن الكوبري العلوي، وكذا مواقع النيران لستة قواذف صاروخية (مالوتكا على عربات بردم) للدفاع عن كوبري أبو جاموس، لمنع العدو من العبور في هذا الاتجاه الذي يؤدي إلى معسكر الجلاء وإلى مقر قيادة الجيش الثاني الميداني.

תכנית הגנת הנ"ט נקבעה כך שניתן יהיה לפגוע בטנקי האויב ממרחקים גדולים, ולמנוע מהם להתקרב לתעלת אסמאעיליה, ובאותה עת לפגוע בהתקדמות עתודות השריון של האויב מן העומק.

ב. חטיבה 118 חי"ר ממוכן: מדיוויזיה 23 חי"ר, ששלושת גדודיה היו ערוכים כלהלן:

(א). גדוד שהוצב מתחילת המלחמה תחת פיקוד מפקדת ארמיה 2 בגזרת הפרדאן.

(ב). גדוד שהוקצה להגנת המעברים בתעלת סואץ מצפון לאסמאעיליה עד אל-בלאח [ציר "כסף" – "האי" אל-בלח בתעלת סואץ – בין אסמאעיליה וקנטרה – א.ר.].

(ג). גדוד שהוקצה להגנה על העיר אסמאעיליה ומחנה אל-ג'לאא'.

ד). מפקדת החטיבה במחנה זכריה, שמצפון-מזרח לאסמאעיליה.

وقد وضعت خطة الدفاع ضد الدبابات على أساس ضرب دبابات العدو على مسافات بعيدة ومنعها من الاقتراب من ترعة الإسماعيلية، وفي نفس الوقت تعطيل تقدم احتياطات العدو المدرعة من العمق.

● اللواء 118 مشاة ميكانيكي: من الفرقة 23 مشاة ميكانيكية وكانت كتائبه الثلاث موزعة كما يلي:

أ- كتيبة وضعت منذ بداية الحرب تحت قيادة الفرقة (2) مشاة في قطاع الفردان.

ب- كتيبة خصصت لحماية المعابر على قناة السويس من شمال الإسماعيلية حتى البلاح.

ج- كتيبة خصصت للدفاع عن مدينة الإسماعيلية ومعسكر الجلاء.

د- قيادة اللواء في منطقة معسكر زكريا شمال شرق الإسماعيلية.

מפקד גדוד הטנקים של החטיבה הקצה מספר טנקים כדי שיטלו חלק בהגנה על הגשרים שעל תעלת אסמאעיליה, בתאום עם ארטילריית ארמיה 2 שקיבלה משימה זו.

הוקצו פלוגת חי"ר ממוכן (פחות מחלקה – במקור) ומחלקת טנקים כדי שישמשו עתודה של מפקד החטיבה. כן נערכה מחלקת חי"ר ממוכן, מתוגברת בצוותי נ"ט, מדרום לגשר נפישה באזור החוות, כדי לבצע מארבים.

ג. חטיבה 182 צנחנים: מפקד ארמיה 2 הורה לארגן מחדש את הגדודים 81 ו-89 צנחנים באצטדיון הספורט באסמאעיליה, כדי להחזיר להם את כשירותם הקרבית לאחר נסיגתם

وقدم تكليف قائد كتيبة دبابات اللواء بإشراف بعض دباباته في عملية الدفاع عن الكباري على ترعة الإسماعيلية بالتنسيق مع مدفعية الجيش الثاني التي أسندت إليها هذه المهمة.

وقد خصصت سرية مشاة ميكانيكية (عدا فصيلة) وفصيلة دبابات للعمل كاحتياطي في يد قائد اللواء، كما وضعت فصيلة مشاة ميكانيكية مدعمة بعنصر مضاد للدبابات جنوب كوبري نفيشة في منطقة المزروعات للقيام بأعمال الكمان.

● اللواء ١٨٢ مظلات: أصدر قائد الجيش الثاني أمره بإعادة تجميع الكتيبتين ٨١ و ٨٩ مظلات في الإستاد الرياضي بالإسماعيلية لاستعادة كفاءتهما القتالية بعد ارتدادهما
٥٦٣

עמ' 564

מטוסון ["פוקסטרוט" א' – א.ר.] ועין ע'צין [אזור "דרגש" – "אדום" 6520 – א.ר.], כן הוטלה על גדוד 85 צנחנים, לפני אור אחרון ב-20 לחודש, משימה לכבוש את ג'בל מרים [אזור קבר החיל האלמוני – "ורשה" 2 – א.ר.] בכוח של גדוד (פחות פלוגה – במקור) ותבה שיח' חנידק ["פוקסטרוט" 1 – א.ר.] בפלוגת צנחנים מוגברת. פלוגת חנידק ["פוקסטרוט" 1 – א.ר.] נסוגה מעמדותיה לפני אור אחרון ב-21 לחודש תחת לחץ האויב. גדוד 85 צנחנים תוגבר בבוקר ה-21 לחודש בגדוד מרגמות 120 מ"מ (מחטיבת 182 צנחנים – במקור), דבר שהוסיף לכוח האש של הגדוד בצורה משמעותית. ג'בל מרים [אזור קבר החיל האלמוני – "ורשה" 2 – א.ר.] נשאר המוצב היחיד בו נמצאה יחידת צנחנים. בשעה 10:45 בבוקר ב-21 לחודש שלח מפקד ארמיה 2 מברק אלחוטי למפקד חטיבה 182 צנחנים, שתוכנה היה כלהלן: "החזק בג'בל מרים [אזור קבר החיל האלמוני – "ורשה" 2 – א.ר.] עד הכדור האחרון והאיש האחרון", שכן ג'בל מרים [אזור קבר החיל האלמוני – "ורשה" 2 – א.ר.] היה המפתח לעיר אסמאעיליה, בשל התצפית המלאה ממנו עליה ושליטתו המלאה על סביבותיו. לפיכך הורה מפקד הארמיה למקש אותו על-ידי מיקוש השבילים המגיעים אליו מכיוון אל-צ'יאעיה ועין ע'צין [אזור "דרגש" – "אדום" 6520 – א.ר.], להניח מארבים על דרכי ההתקרבות, ולהכין עתודה מהחטיבה להחזיר את המוצב במקרה ויפול [בידי האויב – פ.מ.].

● المجموعة (١٣٩) صاعقة: كانت تتكون من كتيبي صاعقة بقيادة العقيد أ.ح أسامة إبراهيم، أرسلت من القاهرة إلى الإسماعيلية مساء يوم ١٩ أكتوبر بمهمة القيام بأعمال الإغارة والكمائن على قوات العدو وطرده واحتلال مواقعنا بمنطقة الدفرسوار. ونتيجة لفشل المجموعة في أداء مهمتها ووقوعها في كمين بسبب التفوق الساحق للعدو عليها في منطقة عملها، صدرت التعليمات من المركز (١٠) بوضع المجموعة تحت قيادة الجيش الثاني، وتم تمركز كتيبة منها في منطقة أبو عطوة والكتيبة الأخرى (عدا سرية) في منطقة نفيشة والسرية الباقية في الاحتياطي. وكانت المهمة التي خصصت لوحدة المجموعة هي القيام بأعمال الكمائن على طول المواجهة المخصصة لها جنوب ترعة الإسماعيلية من شمال غرب جبل مريم، حتى منطقة المزرعات شرق واحة المنايف، وكانت أعقد مشكلة واجهتها المجموعة هي تدفق أعداد غفيرة من المزارعين الهاربين أمام الزحف الإسرائيلي على الطريق الترابي شرق الترعة بحيواناتهم وأثاث منازلهم وحوادثهم مما كاد يسد الطريق.